

Доброва Н.В.

Одеський національний економічний університет

Інфраструктура підтримки малого підприємництва в Україні та на регіональному рівні

Ключові слова: державна підтримка малого бізнесу, підприємництво, інфраструктура підтримки малого підприємництва, інноваційний фонд.

Одним із перспективних напрямів економічного розвитку України є мале підприємництво, яке виступає однією зі складових сектора економіки країни і регіонів. Мале підприємництво – це ринковий інститут, що забезпечує вирішення низки економічних і соціальних задач: формування конкурентного середовища, насичення ринку товарами й послугами, забезпечення зайнятості, збільшення податкових надходжень, стримування тенденцій монополізації ринку, розвитку науково-технічного прогресу за допомогою здійснюваних інновацій.

В Україні для ефективного розвитку малого підприємництва створено всі необхідні передумови, включаючи високий ресурсний, виробничо-технологічний, науковий, кадровий потенціал. Головне завдання державної політики підтримки малого бізнесу полягає у реалізації потенційних можливостей для того, щоб підприємницька активність населення сприяла піднесенню економіки як регіонів, так і держави загалом.

Визначальною передумовою становлення малого підприємництва в Україні є розвинена інфраструктура підтримки цього сектора економіки.

Інфраструктура – це своєрідна опорно-рухова система, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов [1].

Інфраструктура підтримки малого підприємництва являє собою комплекс взаємопов'язаних систем: інформаційного, правового, фінансового, ресурсного і матеріального забезпечення малого підприємництва.

Проблеми формування ефективної інфраструктури державної підтримки малого підприємництва досліджуються у роботах вітчизняних вчених З.С.Варналія, Я.А. Жаліла, В.І. Ляшенко, М.Г. Пивоварова та ін. Ці питання широко висвітлюються в роботах зарубіжних теоретиків та практиків: П. Дракера, Ф.Кауфмана, Н. Сірополіса та інших.

В Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» вказано, що «інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки. До об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва» [2].

Найголовніша функція такої інфраструктури – створення умов для ефективного здійснення підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу, подолання труднощів та вирішення проблем, пов'язаних з відсутністю знань, досвіду з питань ведення бізнесу, доступу до кредитів та необхідної інформації, сприяння створенню нових робочих місць, подолання диспропорцій в економічному розвитку областей, збільшення експортної спроможності малих підприємств, зростання виробництва та його структурна перебудова, спрощення доступу малого підприємництва до сучасних інноваційних технологій.

В Україні ще не розвинена інфраструктура підтримки малого підприємництва, маловивченою є проблема створення ефективної, розвиненої інфраструктури

державної підтримки розвитку малого підприємництва. Тому обрана тема дослідження, на нашу думку, є надзвичайно актуальною. Особливо це стосується Одеського регіону.

Динаміка росту кількості суб'єктів підприємницької діяльності малого бізнесу в Одеському регіоні останні 5 років залишається позитивною. На фоні загальних високих темпів збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва темпи зростання кількості фізичних осіб-підприємців суттєво випереджали динаміку утворення малих підприємств. Станом на 01.07.2012 р., у порівнянні з 2011 р., загалом в області абсолютний приріст кількості зареєстрованих суб'єктів підприємництва склав [3]:

- приріст кількості юридичних осіб склав 1227 одиниць;
- приріст кількості фізичних осіб – підприємців склав 247 одиниць.

На обліку в органах державної реєстрації області, за станом на 01.01.2013 р., знаходяться 67,9 тис. суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб та 183,1 тис. суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб; за станом на 01.01.2012 р. відповідно ці дані склали: 66,7 тис. та 182,9 тис. суб'єктів. Цей факт свідчить про те, що кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб все ж перевищила кількість ліквідованих. Кількість суб'єктів господарювання в Одеській області наведені на рисунку 1.

З нашої точки зору, для поліпшення стану та розвитку малого бізнесу в Одеській області необхідно оптимізувати регулювання й підтримку малого бізнесу на регіональному рівні і активізувати його фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку та створити сприятливі умови для подальшого розвитку інфраструктури малого бізнесу.

Одним із проблемних питань для України є вибір найбільш ефективної інфраструктури розвитку малого підприємництва.

При детальному розгляді ринкової інфраструктури підтримки малого підприємництва її доцільно поділити на такі складові: фінансово-кредитну, консультаційно-інформаційну, організаційно-правову.

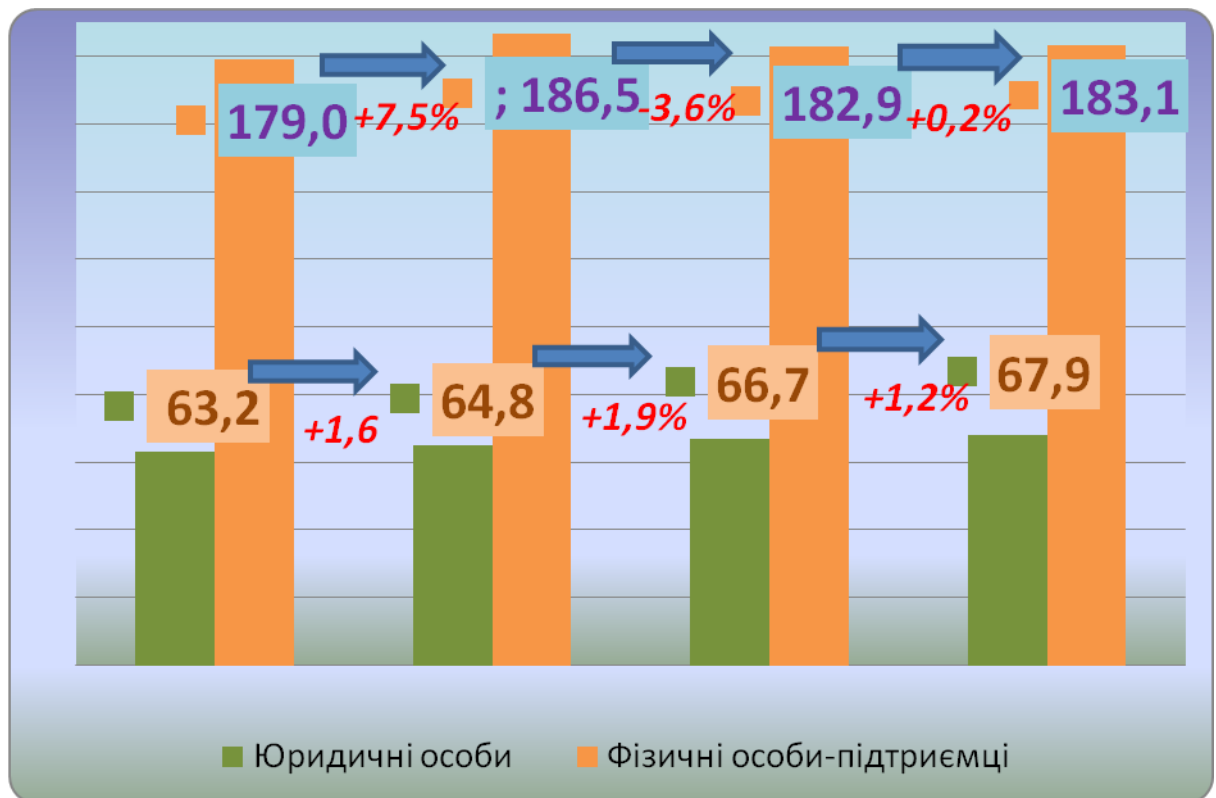

Рис. 1 Кількість суб'єктів господарювання в Одеській області, тис. од.

Фінансова-кредитна інфраструктура, яка впливає на розвиток малого підприємництва, має охоплювати: фінансові установи, які здійснюють пільгове кредитування малого підприємництва, гарантійні фонди, кредитні спілки, венчурні фонди і страхові компанії, державна підтримка (у вигляді спрощеної системи оподаткування, наданні пільг).

Фінансово-кредитна інфраструктура в Україні поки що знаходиться не на достатньому рівні. Необхідно знайти гідну альтернативу банківському кредитуванню в Україні. Наприклад цю важливу функцію може виконувати Український фонд підтримки підприємництва.

Фінансову кредитну підтримку малого підприємництва в Україні здійснюють банки та їх філіальна мережа, фонди підтримки підприємництва, небанківські фінансово-кредитні установи в склад яких входять: кредитні спілки, страхові компанії, інвестиційні і спеціалізовані фонди. Складовими елементами фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва можуть бути: Український Фонд підтримки підприємництва, міжнародні фінансові інституції (наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку, Німецько-Український фонд);

комерційні банки, кредитні спілки, страхові компанії, інвестиційні і спеціалізовані фонди тощо.

Успішне ведення бізнесу, особливо на його початковому етапі, неможливе без вчасного та повного отримання суб'єктами підприємницької діяльності інформаційно-консультативної допомоги. Підвищенню інформованості підприємців регіонів України з різних аспектів їх діяльності сприяє мережа інформаційно-консультативних установ.

Для сприяння розвитку інфраструктури, підтримки розвитку малого підприємництва метою підтримки є: створення системи інформаційного та консультаційного обслуговування малого підприємництва спеціалізованих фірм, що надають послуги малим підприємствам (бухгалтерські та аудиторські фірми, рекламні агентства) бізнес-центрів та центрів розвитку малого підприємництва, бізнес-інкубаторів, виробничих та технологічних парків, навчальних центрів з підготовки та перепідготовки спеціалістів для роботи на малих підприємствах, формування економічних знань і набуття практичних навичок роботи за умов ринкової економіки, системи підготовки підприємців-початківців, підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів сфери підприємництва та державних службовців з основ підприємницької діяльності.

Функції, які сьогодні виконують елементи інфраструктури, є дуже важливими для подальшого розвитку підприємництва, підвищення кваліфікаційного рівня його представників, отримання ними необхідних консультаційних, освітніх та інших послуг. Тому, сьогодні створення та функціонування інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва потребує більшої уваги з боку держави і має стати одним з пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку підприємництва. Крім того, потребує нормативного закріплення питання щодо визначення поняття і критеріїв бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів та інших об'єктів інфраструктури.

Прийняття таких рішень є важливим кроком державної політики у сфері малого підприємництва, адже на сьогодні вказані інфраструктурні елементи

інформаційно-консультаційної структури підтримки малого підприємництва не набули належного розвитку та поширення.

Серед головних причин уповільненого розвитку бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів особливе місце займає відсутність достатньої уваги держави до цього питання. Створення інфраструктурних елементів інформаційно-консультаційної структури підтримки малого підприємництва є малоприбутковими або, навіть, збитковим. Отже, зростання кількості бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів, ефективність їх роботи, обсяги послуг об'єктам малого підприємництва, цілком залежать від державної політики щодо їх створення та підтримки. Елементами такої політики може бути пряма фінансова підтримка з боку державного та місцевих бюджетів, надання на пільгових умовах приміщень та необхідної техніки, методологічна та інформаційна підтримка [4].

Нерозвиненість лізингу та франчайзингу, що значно звужує діапазон фінансування бізнесу. Лізинг розглядається як вид фінансових послуг, форма кредитування при придбанні основних фондів підприємствами або дуже дорогих товарів фізичними особами. Внаслідок дорожнечі лізингових платежів малий бізнес в Україні не має можливості брати устаткування в лізинг. Тому потрібно створити умови для зародження та становлення лізингових компаній, а також заохочувати банки та інші фінансові установи до участі у лізингових відносинах.

В зв'язку з цим виникає потреба в необхідності формування організаційно-правової інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва.

Організаційно-правова інфраструктура є сьогодні серйозною проблемою, для підтримки малого підприємництва, а отже, має бути комплексною і ефективною. Під організаційно-правовим впливом на підприємницьку діяльність розуміють спектр дій органів державної влади, спеціалізованих установ та організацій, органів місцевого самоврядування, посадових осіб зазначених органів, наділених певною компетенцією стосовно суб'єктів підприємництва, в тому числі малого, які базуються на чинному законодавстві [4].

До традиційних критеріїв доцільності організаційно-правового впливу на підприємництво доцільно додати такі: економічне зростання, підвищення

економічної ефективності; створення нових робочих місць, підвищення самозайнятості населення, поліпшення добробуту народу.

Отже, створення досконалих моделей, які містять інформаційно-аналітичну, фінансово-кредитну та організаційно-правову інфраструктуру підтримки малого підприємництва в Україні на сьогодні є найбільш проблемним питанням, адже завдання полягає в ефективному функціонуванні створеної тієї чи іншої інституції. Моделі будуються з урахуванням як практичних досягнень, так і теоретичних припущень.

Метою формування інфраструктури підприємництва є створення сприятливих умов для його розвитку шляхом забезпечення комплексної й адресної підтримки суб'єктів малого бізнесу в різних напрямках: інформаційному, консультаційному, навчальному, прогнозно-аналітичному, науково-технічному, технологічному, фінансовому, майновому, а також у наданні підприємцям широкого спектра ділових послуг. Через об'єкти інфраструктури відбувається налагодження ділових контактів підприємців, що сприяє самоорганізації малого бізнесу. Крім того, інфраструктура підприємництва покликана забезпечити надання додаткових можливостей для суб'єктів малого бізнесу, що сприяють подоланню специфічних труднощів і проблем, які об'єктивно виникають перед ними, особливо перед підприємцями-початківцями.

Аналіз підприємницької інфраструктури в Одеській області показав, що в регіоні теоретично створена певна система державної підтримки малого підприємництва, включаючи правові, інституціональні й фінансові елементи, що мало б сприяти подальшому поліпшенню підприємницького середовища й активізацію підприємницької ініціативи. Незважаючи на це, дотепер в регіоні фактично не створено умови, що дійсно сприяють не тільки збільшенню кількості малих форм бізнесу, але й їх ефективному розвитку [5].

Результати проведених нами досліджень свідчать, що сформована в Одеській області інфраструктура підтримки малого підприємництва працює вкрай неефективно і носить більше декларативний характер, а також має ряд істотних інституціональних недоліків. До них належать:

1. Не достатньо розроблена та обґрунтована стратегія розвитку інфраструктурного забезпечення розвитку малого підприємництва у регіональній програмі сприяння розвитку малого підприємництва.

2. Не достатній розвиток мережі фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів, страхових організацій. Не удосконалений механізм кредитування та страхування малого бізнесу.

3. Не впроваджений механізм стимулювання комерційних банків, які б надавали пільгові кредити малим підприємствам, що здійснюють свою діяльність у пріоритетних напрямках.

4. Не достатній розвиток мережі бізнес-інкубаторів.

5. Не достатній розвиток забезпечення умов для розвитку перспективних форм фінансування малого бізнесу (лізинг, франчайзинг та інші).

6. Не достатньо розроблений спеціалізований сайт в мережі Інтернет, в якому містилася необхідна інформація для підприємців.

Реалізація цих та інших заходів сприятиме розвитку малого підприємництва; підвищенню ефективності регіональної підтримки малого підприємництва в регіоні; прискоренню процесу формування та ефективного використання фінансових ресурсів цього сектора економіки, поступової легалізації тіньового капіталу.

Проведений аналіз показав, що діяльність законодавчих і виконавчих органів регіонального рівня у напрямку формування об'єктів підприємницької інфраструктури для забезпечення діяльності малих підприємств є недостатньо ефективною. Виникає негайна потреба у формуванні інфраструктури підтримки малого підприємництва з метою обслуговування інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечення їх функціонування та сприяння підвищенню її ефективності. Складність інфраструктури як системи зумовлена різноманітністю функцій, які виконують її складові елементи. Процес формування та розвитку елементів інфраструктури підтримки малого бізнесу на державному та регіональному рівні, має значення не тільки щодо формування суб'єктів малого підприємництва, але й значною мірою сприяє їх ефективному функціонуванню. Розвиток ринкових відносин вказує на важливість впровадження комплексного

підходу щодо підтримки цього сектора економіки як на державному, так і регіональному рівні. Поряд із введенням нового Податкового Кодексу необхідна інфраструктурна підтримка малого підприємництва, як невід'ємний компонент ринкових відносин, що створює сприятливі умови для розвитку малого підприємництва в Україні. Тому очевидно, що першочерговим завданням державного регулювання розвитку малого підприємництва на регіональному рівні є оптимізація й підвищення ефективності інфраструктурної підтримки підприємництва.

Література

1. Бутенко А.І., Сараєва І.М., Носова Н.І. Напрямки розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному рівні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ei/2012_49/
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22 березня 2012 року // *Голос України* від 18.04.2012 – № 70.
3. Головне управління статистики в Одеській області. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
4. Колісник Г.М. Формування ефективної інфраструктури державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні // *Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць.* - Львів: НЛТУУ. – 2007. – вип. 17.3. – С. 271-276.
5. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення / М. Пивоваров // *Соціально-економічні проблеми і держава.* – 2013. – Вип. 1(8). – С. 6-18.

В статті кратко рассмотрена сутність малого підприємництва; обґрунтована інфраструктура державної підтримки розвитку малого підприємництва, як реалізація державної політики содействия розвитку малого підприємництва.

The article briefly considers the nature of small business; sound infrastructure of state support for small businesses, as the realization of state policy to promote small business.

У статті коротко розглянуто сутність малого підприємництва; обґрунтована інфраструктура державної підтримки розвитку малого підприємництва, як реалізація державної політики сприяння розвитку малого підприємництва.